

Тема уроку: Типізація країн світу, місце України в ній.

Мета: ознайомити із поняттям «тип країни», «типологія», сприяти розумінню особливостей сучасної соціально-економічної типології; розвивати уміння визначати тип країн світу, користуючись картами атласу; характеризувати країни, використовуючи нетекстові документи (таблиці); сприяти зацікавленості до розуміння соціально-економічних процесів, які відбуваються у світі.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручники, атласи, політична карта світу, контурні карти, мультимедійна презентація.

Ключові поняття: економічний розвиток, економічна система, типізація, ВВП, сектори національної економіки, аграрна країна, аграрно-індустріальна країна, індустріальна країна, постіндустріальна країна, розвинені країни, країни з перехідною економікою, країни, що розвиваються.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

- Пригадайте, що таке економічний розвиток.
- Які показники характеризують економічний розвиток країни?
- На які групи поділяють країни зі ІЛР? У якій з цих груп перебуває Україна?
- Які типи економічних систем вам відомі?

Яка це економічна система?

1. Роль держави - контролююча й адміністративна.
2. Інтереси покупця визначають дії виробника.
3. Зазвичай державна власність.
4. Держава підтримує ринкові інститути.
5. Економічна свобода вибору й дій.
6. Конкуренція схильна до "затухання".
7. Гарантуються державою і практично поширені всі види власності.
8. Централізм у розподілі доходів.
9. Тотальне й масове безробіття та незахищеність населення.
10. Держава - гарант соціально незахищених верств населення.
11. Фінансування об'єктів суспільного призначення державою.
12. Ефективність розподілу ресурсів.
13. Управління на основі наказів.
14. Приватна власність на ресурси та засоби виробництва.

15. Наявний "чорний ринок".
16. Існування антимонопольного законодавства.
17. Фіксується уповільнення технічного прогресу.
18. В оподаткуванні діє широка система пільг.

III. Мотивація навчальної діяльності

Для дослідження економічного розвитку країн в економічній географії застосовують різноманітні кількісні та якісні показники, серед яких уже відомі вам ВВП або ІЛР. Аналіз та порівняння цих показників дозволяє визначити тип країни за економічним розвитком та віднести її до певної групи країн зі схожими економічними показниками.

Сьогодні на уроці ви дізнаєтеся, які підходи та показники використовують фахівці для визначення типу країни, яке місце посідає наша країна в міжнародних групуваннях та рейтингах.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Поняття про типізацію

Типізація — групування країн за спільними ознаками і закономірностями розвитку. Визначенням типів країн займаються спеціальні підрозділи відомих міжнародних організацій. Найбільш поширеними є типізації, проведені Організацією Об'єднаних націй, Світовим банком, Міжнародним валютним фондом.

Тип країни — об'єктивно сформований і відносно стійкий комплекс властивих їй умов, ресурсів і особливостей розвитку, що характеризує її роль і місце у світовому співтоваристві на певному етапі її розвитку.

2. Типи країн за структурою зайнятості населення

Завдання 1. Визначте розбіжності в структурах зайнятості різних країн світу. Виявіть причини розбіжностей.

Відповідно до співвідношення часток зайнятого населення в різних секторах господарства виділяють:

- *аграрні* — у сільському господарстві зайнято понад 60 % населення, яке працює. Це найменш розвинені країни світу, в основному африканські — Малі, Чад, Мозамбік, Гамбія;

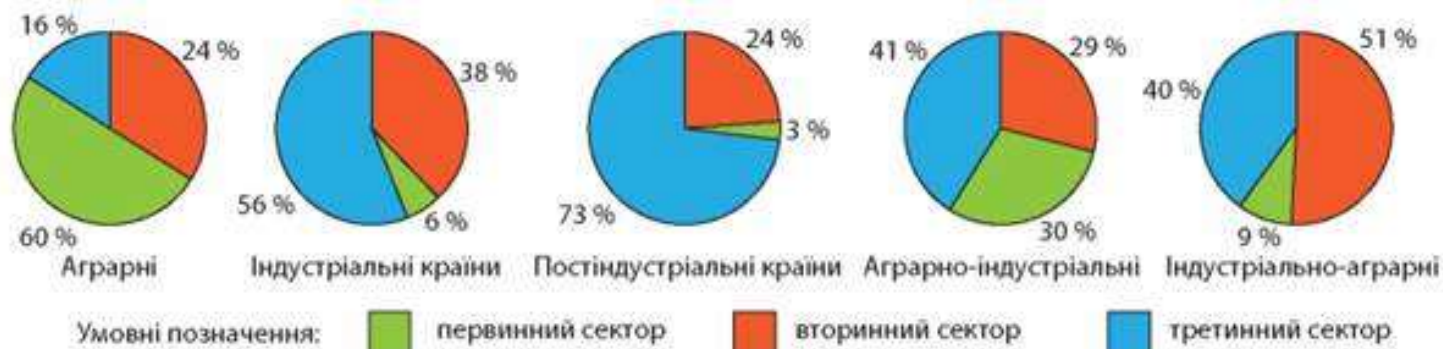
- *аграрно-індустріальні*. У сільському господарстві цих країн зайнята значна (30–40 %) працюючих. Але й на промисловість також припадає їх помітна частка (близько 20 %). Приклади: Панама, Домініканська Республіка, Колумбія й Перу. Економічний рівень розвитку цих країн також переважно невисокий;

- *індустріально-аграрні*. У сільському господарстві цих країн зайнято 15–30 % працюючих, а найбільша їх частка припадає на промисловість. До цієї групи належать, зокрема, Бразилія, Аргентина, Україна, Росія;

- *індустріальні* — в сільському господарстві зайнята дуже мала частка працюючих — приблизно 10 % і менше. При цьому головні надходження ззовні такі

держави отримують від експорту промислових товарів. Більшість індустріальних країн розташовані в Європі (Норвегія, Ісландія, Бельгія, Мальта, Данія);

- *постіндустріальні*. Зайнятість у сільському господарстві цих країн теж мала (менше, ніж 10 %), але головні зовнішні надходження пов'язані в них уже не з промисловістю, а зі сферою послуг, експортом капіталу, туризмом тощо. Таких країн у світі ще небагато, серед них — США, Велика Британія, Франція, Японія, Німеччина.

3. Типи країн за способом господарювання

Відповідно до застосування певних механізмів господарювання розрізняють країни з ринковою, командною та перехідною економікою.

Ринкова економіка (нині виражена в різних національних моделях змішаної економіки) притаманна більшості країн світу. Типовим прикладом країни з командною економікою є Корея Народна-Демократична Республіка (КНДР). Більшість колишніх соціалістичних країн, і тих, що входили до складу СРСР (зокрема й Україна), пройшли або проходять етап *перехідної економіки*. Наприкінці 2005 року наша країна була визнана світовим товариством країною з ринковою економікою, однак реформи ще тривають.

4. Типи країн за розміром ВВП

За визначенням місця країни в світовому господарстві та її економічного розвитку використовують загальне значення ВВП країни та ВВП на душу населення.

Завдання 2. Порівняйте списки країн, що посідають першість за загальним обсягом ВВП та ВВП на душу населення. Спробуйте пояснити причини розбіжностей.

У 2015 р. ВВП, розрахований за ПКС в Україні, становив 340 млрд дол. (49-те місце у світі). ВВП на душу населення в Україні — 7 519 дол. (за ПКС), 115 місце (2015 р.)

«Велика двадцятка» («G 20») — міжнародне об'єднання країн із найпотужнішими економіками світу. У ній беруть участь 19 держав (Австралія, Аргентина, Бразилія, Велика Британія, Індія, Індонезія, Італія, Канада, Китай, Корея, Мексика, Німеччина, Південна Африка, Росія, Саудівська Аравія, США, Туреччина, Франція, Японія) та представництва Європейського Союзу. Економіки країн-членів Двадцятки виробляють до 85 % валового світового продукту і формують близько 4/5 загального обсягу світової торгівлі.

Які країни входять до G20?

Список країн за загальним обсягом ВВП за ПКС 2015 р. (за даними Міжнародного валютного фонду)

№	Країна	Величина ВВП, млрд.дол
1	Китай	19 392
2	США	17 947
3	Індія	7 965
4	Японія	4 830
5	Німеччина	3 841
6	Росія	3 718
7	Бразилія	3 192
8	Індонезія	2 842
9	Велика Британія	6 679
10	Франція	2 647
	ЄС	18 423
	Весь світ	113524

Список країн за ВВП на душу населення за ПКС 2015 р. (за даними Міжнародного валютного фонду)

№	Країна	Величина ВВП на душу населення (дол.)
1	Катар	132 099
2	Люксембург	98 987
3	Сінгапур	98 135
4	Бруней	79 587
5	Кувейт	70 166
6	Норвегія	68 430
7	ОАЕ	67 617

8	Сан-Марино	63 104
9	Швейцарія	58 551
10	США	55 805
	Середній по світу	15 551

5. Типи країн відповідно до місця в системі світової економіки

В ООН визначення економічного розвитку країн проводять на підставі аналізу якісних та кількісних показників, зокрема: ВВП на душу населення, структура господарства, ступінь зрілості ринкової економіки, експортна спеціалізація тощо. Виділяють країни високорозвинені, з перехідною економікою та країни, що розвиваються.

Високорозвинені країни відрізняються багато галузевою структурою економіки, значною часткою третинного сектора, високим (понад 30 тис. дол.) ВВП на душу населення, високими стандартами життя та добробуту населення. Їх кількість становить близько 40 країн, які виробляють понад 60 % світової промислової продукції та 40 % продукції сільського господарства. Серед високорозвинених країн виділяють підтипи:

- *головні країни (або «Велика сімка»)*: США, Японія, ФРН, Франція, Велика Британія, Італія та Канада;

- *розвинені країни Європи*: Австрія, Бельгія, Данія, Ісландія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція та ін.;

- *переселенські країни* — Австралія, Ізраїль, Нова Зеландія, республіка Південна Африка.

- *інші західноєвропейські країни* — Греція, Португалія, Іспанія, Ірландія, Мальта.

Європейські держави –«карлики» - Андорра, Монако, Сан-Марино, Ватикан.

Країни з перехідною економікою — це індустріальні або індустріально-аграрні країни, для яких є характерним незрілість ринкової системи, науково-технічна залежність від розвинених країн. Ця група країн була виділена в 90-х роках минулого століття після розпаду світової соціалістичної системи. Деякі з них (наприклад, Польща, Чехія, Словаччина) за минулий час перешли до групи розвинених країн. Інші ще перебувають на шляху економічних перетворень. Серед них Україна, Білорусь, Молдова, Росія, Казахстан, Грузія тощо.

Країн, що розвиваються, у світі понад 130. Серед них виділяють підтипи:

- *країни нової індустріалізації (або «нові індустріальні країни», НІК)*: Республіка Корея, Сінгапур, Аргентина, Бразилія, Мексика, Чилі, Малайзія, Індонезія, Таїланд;

- *країни — експортери нафти* (країни Перської затоки: Об'єднані Арабські Емірати, Кувейт, Катар, Саудівська Аравія, а також Оман, Бруней, Лівія, Іран та ін.);

- *малі острівні країни («багаті острови»)* — Антигуа і Барбуда, Багамські острови, Барбадос, Бахрейн, Сейшельські острови;

- *країни з порівняно зрілою структурою господарства* — це держави з багатогалузевою, але технічно і структурно відсталою економікою (переважно країни Азії, Латинської Америки та Північної Африки — Індія, Іран, Перу, Колумбія, Марокко, Єгипет);

- *найменш розвинені країни*(близько 50) — мають низькі (менше 3 975 дол. на одну особу) і дуже низькі показники ВВП (менше 1005 дол.на одну особу). Це переважно аграрні або аграрно-індустріальні країни: Ефіопія, Південний Судан, Того, Ерітрея, Гвінея, Мозамбік, Малаві, Нігер, Ліберія, Бурунді, Руанда, Сомалі, Танзанія, ДРК, Афганістан, Камбоджа, Бангладеш, Непал.

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ

1. Заповніть таблицю «Типи держав за рівнем розвитку»

Тип держави за рівнем розвитку	Підтип	Характерні риси	Приклади

2. Запитання

- Які показники економічного розвитку, на ваш погляд, є найбільш важливими під час встановлення типу країни? Доведіть це на конкретних прикладах.
- Чи існує залежність між розміром території країни та її рівнем економічного розвитку? Обґрунтуйте свої міркування.
- Чому, на ваш погляд, деякі країни, де прибутки населення високі (наприклад, Саудівська Аравія, Катар, Кувейт), відносять до країн, що розвиваються?
- З якою метою в ООН проводять дослідження та визначають рейтинги країн за різними економічними показниками?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Підручник, опрацювати § 8, вивчити класифікацію країн, заповнити таблицю
Підготувати контурну карту до Пр р.

Відповіді

Планова економіка: 1, 3, 8, 13, 15, 17.

Ринкова економіка: 2, 5, 6, 9, 12, 14.

Змішана економіка: 4, 7, 10, 11, 16, 18.